

A hazai turizmus néhány feltáratlan területe

Some unexplored areas of Hungarian tourism

Szerzők: Tóth Tímea¹ – Tóth Géza²

Létezik a turizmusnak néhány kevésbé feltérképezett területe: egyrészt az egynapos, határok mentén zajló nemzetközi kiránduló forgalom, másrészt a nemzetközi átutazó forgalom, és harmadrészt a teljes (tehát belföldi és nemzetközi), regisztrált szálláshely igénybevétele nélküli forgalom. Jelen tanulmány első része bemutatja a Turizmus Szatellit Számlák (TSzSz) módszertani változásait, valamint az alábbi három területet:

- egynapos kirándulóforgalom,
- külföldi átutazóforgalom,
- belföldi szálláshelyforgalom.

Tanulmányunk második felében a KSH által publikált 2010–2017 közötti Turizmus Szatellit Számlák (KSH 2019) adatait használtuk fel a regionális turisztikai GDP becsléséhez. Célunk az volt, hogy a vizsgált időszak adataiból kiszámítsuk a regionális turisztikai GDP-t, illetve megvizsgáljuk a magyarországi megyék turizmusban betöltött helyzetét és az ebből adódó területi egyenlőtlenségeket.

There are a number of rarely mapped areas of tourism. One relates to one-day cross-border international excursion traffic, and another to international transit traffic. A third comprises traffic without the use of full (i.e. domestic and international) registered accommodation. The first part of the present study introduces the Methodological changes and development of Tourism Satellite Accounts and the following major topics:

- one-day excursion traffic,
- foreign transit traffic,
- domestic accommodation turnover.

In the second half of our study we used the TSA data for 2010–2017 published by the HCSO (HCSO 2019) to estimate regional tourism GDP. Our aim was to examine the situation in the relevant Hungarian counties in terms of tourism-related GDP and resulting territorial inequalities.

Kulcsszavak: Turizmus Szatellit Számla, kiránduló forgalom, átutazó forgalom, regionális turizmus szatellit számla.

Keywords: Tourism Satellite Account, excursion traffic, transit traffic, regional tourism satellite account.

1. Bevezetés

Az alkalmi sokkok ellenére a turizmus jóformán folyamatos növekedéssel büszkélkedhet. A nemzetközi turistaérkezések száma az 1950-es globális 25 milliőről 1980-ban 278 millióra, 2000-ben 674 mil-

lióra, 2016-ban pedig 1235 millióra nőtt. Az ENSZ Turisztikai Szervezete szerint 2012-ben – a történelemben először – a nemzetközi turisztikai látogatók száma elérte az egy milliárdot. A nemzetközi turizmusból származó bevételek világszerte hasonlóképpen megnövekedtek, az 1950-es 2 milliárd dollárról 1980-ban 104 milliárd dollárra, 2000-ben 495 milliárd dollárra és 2016-ban 1220 milliárd dollárra. A nemzetközi turizmus a világ áru és szolgáltatás exportjának 7%-át képviseli, miután a 2015. évi 6%-ról egy százalékponttal növekedett. A turizmus az elmúlt öt évben gyorsabban nőtt, mint a világkereskedelem. Világméretű exportkategóriaként a turizmus a vegyi anyagok és üzemanyagok után a harmadik helyen áll, az autóiipar és az élelmiszerek előtt. Sok fejlődő országban az idegenforgalom a legnagyobb exportkategória (UNWTO 2017).

¹ vezető főtanácsos, Központi Statisztikai Hivatal, timea.toth@ksh.hu

² statisztikai tanácsadó, Központi Statisztikai Hivatal, geza.toth@ksh.hu

Magyarországon 2016-ban a teljes nemzetgazdaság bruttó kibocsátásán belül a turizmusra jellemző tevékenységek aránya 6,3%, a multiplikátor termelési hatásokat is figyelembe véve 10,0% volt. A turizmushoz köthető ágazatok hozzáadott értékének aránya a nemzetgazdaság egészének 6,8%-a volt, ami a tovagyrúzó hatással együtt 10,7%-ot jelent.

Összehasonlításképpen, például Csehországban a 2016-os adatok szerint a turizmus bruttó kibocsátása 4,7% volt a jellemző ágazatok figyelembevételével. A hozzáadott érték aránya 5,0%-ot tett ki a nemzetgazdaság egészéhez mérten (CZECH STATISTICAL OFFICE 2016). Egy 2017-es német gazdasági tanulmány szerint Németországban a turizmus közvetlen hozzájárulása a bruttó hozzáadott értékhez (3,9%) nagyságrendben hasonló az építőiparhoz (4,6%), az oktatási ágazathoz (4,5%) vagy a szakmai és műszaki szolgáltatási ágazathoz (4,8%). A kiskereskedelembe, illetve a bank- és pénzügyi szolgáltatási ágazatban a bruttó hozzáadott érték kisebb (3,3 és 2,6%).³

2. Az elméleti háttér bemutatása

Több nemzetközi szervezet, az ENSZ Turisztikai Világszervezete (UNWTO), az ENSZ Statisztikai Divíziója (UNSD), a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) és az Európai Unió Statisztikai Hivatala (EUROSTAT), közösen fejlesztette ki azt a harmonizált rendszert, amelyet a Turizmus Szatellit Számlák (TSzSz) összeállítására ajánlanak. Az eljárás segítségével mérhetővé válik a turizmus átfogó teljesítménye.

A jelenleg használt módszertani keret kialakulása az 1970-es évek végén kezdődött, amikor Franciaország bevezette a *szatellit számlák* kifejezés használatát, és operatív terveket dolgozott ki annak érdekében, hogy ezeket a horizontális területeket a nemzeti számlák módszereivel írhasse le. 1982-ben az UNWTO elkészített egy dokumentumot, amely bemutatja, hogyan illeszthető be a turizmus az akkoriban létező Nemzeti Számlák Rendszerébe (SNA, System of National Accounts). Az OECD 1998-ban kidolgozta az idegenforgalmi gazdasági számlákról szóló kézikönyvét⁴, amely összhangba hozta a turizmus elemzésének fogalmi kereteit az akkor használt SNA93-mal⁵.

Magyarországon az első *Turizmus Szatellit Számlák* a 2004-2007-es időszakra vonatkozóan készültek el. A 2007-ig érvényes Turizmus Szatellit

Számla elveit felváltotta a 2008-as *Turizmus Szatellit Számla Ajánlott Módszertani Keret* (TSA: RMF 2008, IRTS 2008) c. dokumentum, amelyet a fent említett nemzetközi intézményi csoport dolgozott ki. Az új módszertan figyelembe veszi az osztályozási változásokat, valamint beépítette azokat az újdonságokat, amelyeket a tagállamok az első szatellit számlák bevezetését követően vetettek fel. Az új táblaszerkezetek már a nemzeti számlák mátrix szerkezetét követik, amellyel az ágazati kapcsolatok mátrixa alapján összevethető a keresleti és a kínálati oldal. Újdonságnak minősült két további terméksor, amelyek az országspecifikus árukat és szolgáltatásokat képviselik.

A Turizmus Szatellit Számlák keretrendszere 10 táblát tartalmaz, melyek mind a keresleti, mind a kínálati oldalt bemutatják. A kínálati oldal kiegészül a *Foglalkoztatottsági* táblával, a *Bruttó állóeszköz-felhalmozás* táblával valamint a *Nem pénzügyi mutatókat* tartalmazó mozaik táblával.

A mutatók összehasonlíthatósága nemzetközi szinten is lehetséges, hiszen a nemzetközi ajánlásokat figyelembe véve készültek, azokkal az ágazatokkal kiegészítve, amelyek a nemzeti sajátosságok miatt nem hagyhatóak figyelmen kívül. A 10 táblát tartalmazó táblarendszerből 9 készült el, ami nemzetközi összehasonlításban is a kidolgozottság kimagasló szintjét jelzi. A táblalista a következő elemekből áll:

1. tábla: Külföldiek magyarországi turisztikai kiadásai
2. tábla: A lakosság turisztikai kiadásai
3. tábla: Külföldre utazók turisztikai kiadásai
4. tábla: Magyarországi turisztikai fogyasztás
- 5-6. tábla: Turizmus és más ágazatok termelési számlái
7. tábla: Foglalkoztatottság a turizmusra jellemző ágazatokban
8. tábla: Bruttó állóeszköz-felhalmozás a turizmusra jellemző ágazatokban
10. tábla: Nem pénzügyi mutatók

3. Módszertan bemutatása

Nem létezik olyan szakágazat, amely a turizmust egyedülként képviselné, csak több, releváns ágazat részeként jeleníthető meg (például szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás). A jelenlegi módszertan szerint a következő tevékenységek tartoznak a turizmusiparba: szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, vasúti, közúti, vízi, illetve légiforgalmi személyszállítás, személygépjármű-kölcsönzés, utazási irodák, utazásszervezők és egyéb foglalkozási tevékeny-

³ https://www.bmwi.de/Redaktion/EN/Publikationen/wirtschaftsfaktor-tourismus-in-deutschland-lang.pdf?__blob=publicationFile&v=3

⁴ <http://www.oecd.org/sdd/na/2681924.pdf>

⁵ <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/sna1993.asp>

ségek, kulturális szolgáltatások, valamint sport- és szabadidős tevékenységek. A turizmushoz kapcsolódó egyéb ágazat a gyógyfürdő-szolgáltatások és a szállítást kiegészítő tevékenységek.

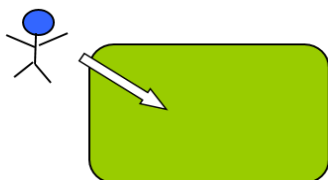
A kínálati oldalon a rendszer a nemzeti számlák számításának módszertanát, meghatározásait és osztályozásait alkalmazza, így ezek használatával kalkulálható, hogy mekkora a turizmus hozzájárulása a gazdasághoz és mennyi a turizmus ágazatban foglalkoztatottak száma. A turizmus szatellit számlákkal összeállított adatok egyértelmű és világos jelzéseket küldenek a gazdasági döntéshozók és a turizmusban működő vállalatok számára.

A keresleti oldal tartalmazza a Magyarországra érkező külföldiek kiadásait és a hazai lakosság belföldi költéseit. Ezek az adatok a KSH határfelvételei és lakossági adatgyűjtéseinek alapulnak, amelyek már hosszabb múltra tekintenek vissza, és tartalmazza az utazások számát, a résztvevők demográfiai adatait, az utazások tartózkodási idejét, valamint a kiadásokat.

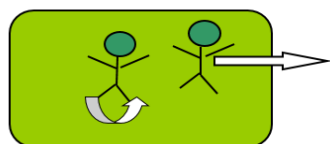
1. ábra

A magyarországi turisztikai fogyasztás (internal tourism consumption)

Külföldiek magyarországi turisztikai kiadásai (határon belül)

Lakosság turisztikai kiadásai (határon belül)

Forrás: saját szerkesztés (2014) KSH adatok alapján

A magyarországi turizmus (internal tourism) tartalmazza a külföldiek magyarországi utazásait és a lakossági turizmust. Ez a rezidens (lakossági) és a nem rezidens (külföldi) látogatók tevékenységét jelenti Magyarországon. A turisztikai fogyasztás (tourism consumption) megegyezik a turisztikai kiadással, ami az az összeg, amelyet fogyasztási cikkek és szolgáltatások beszerzésére, illetve saját használatra (vagy ajándékozással) vásárolt értéktárgyakra fizettek ki a turisztikai utazás során.

A magyarországi turisztikai fogyasztás (internal

tourism consumption) magába foglalja a rezidensek és nem rezidensek turisztikai fogyasztását (1. ábra). A rezidens fogyasztás tartalmazza a háztartások turisztikai fogyasztását és a munkáltatók üzleti útra fordított kiadásait.

A jelenleg folyó kutatások célja, hogy feltárják azokat a jelenségeket, amelyeknek számbavétele nem vagy nem teljesen történt meg. Ilyen a lakosság belföldi utazásainak felmérése (LUSZ = lakosság utazási szokásai) kibővítve az egynapos utazások adataival, a magán szálláshelyek (airbnb) eddig nem kimutatható árbevételi adataival és a turizmus szatellit számlákra is hatással lévő módszertani változásokkal. Az ezekkel kapcsolatos megfigyelések finomításából várható eredmények a következők:

- Egynapos utazások adatgyűjtés (LUSZ) – a TSzSz 2. táblájához. Az eddig becsült adatnál kisebb lesz az egynapos mért adat, ami a keresleti oldalon kb. 5%-os csökkenést okozhat, azonban a GDP (kínálat) adatát nem érinti.
- Kereskedelmi szálláshelyek – kiegészítve a magán szálláshelyek becsült adataival közelebbi képet ad az airbnb, illetve a megosztásos szálláshelyi forgalomról. Várhatóan 20%-kal magasabb az árbevételi adat, de ez csak a szálláshely ágazatot érinti, ami csupán egyike a 10 érintett ágazatnak. A fő mutatók esetén 1% alatti a növekmény (GDP⁶, GVA⁷).
- Módszertani motivációs módosulás – a keresleti oldal növekedését feltételezi, amely az összesített turisztikai rátában ugyan csak 1% alatti növekményt okozhat, azonban kihatással lesz az ágazatok turisztikai tartalmára (a vásárlásokkal, szállítási módokkal kapcsolatosan).

4. Várható eredmények

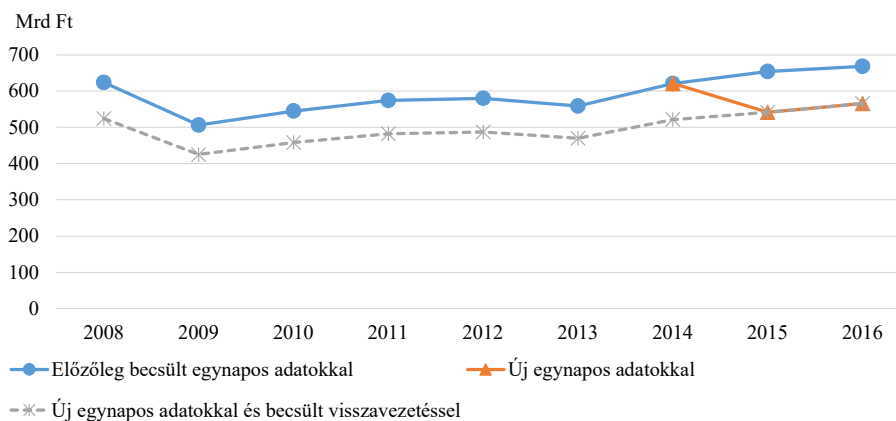
4.1. LUSZ

A lakosság belföldi utazásainak felmérésében (LUSZ) módszertani változás történt. Az adatok becslése a 2015. tárgyévtől kezdődően a belföldi turisztikai utazásokra vonatkozó adatgyűjtés újonnan bevezetett kérdései alapján történik. Addig a legutolsó (2005) felmérés adatainak alapján történt a becslés a további évekre vonatkozóan. 2015. évtől kezdődően a LUSZ és a – kéthetes beszámolási időszakú – Háztartási költségvetési és életminőségi felvétel (HKÉF) keretei között párhuzamosan történik az egynapos utazások felmérése, így pontosabb képet kaphatunk az egynapos belföldi utazókról.

⁶ Gross Domestic Product (Bruttó Hazai termék)

⁷ Gross Value Added (Bruttó Hozzáadott Érték)

Magyarországi turisztikai fogyasztás Előzőleg becsült egynapos adatokkal és az új egynapos belföldi felmérés adataival

Forrás: saját szerkesztés KSH adatok alapján

A 2. ábrán a régebbi becslésen alapuló adatok jelennek meg a *Lakosság belföldi turisztikai kiadásaival* jelzett vonalon (kék), a második (narancssárga) vonalon az új adatok 2015. és 2016. évre vonatkozóan. A 2015. és 2016. évi új és a régi módszerrel becsült adatok hányadosaként a 0,82 és a 0,84 szorzószám jelenik meg. Ha ezeknek vesszük az átlagát (0,83), és azt visszavetítjük az eddigi idősorra, egy új turisztikai fogyasztási adatsort kapunk (szürke). Az ábra mutatja a jelzett visszavezetés eredményét.

Ez azt jelenti, hogy a *Lakosság belföldi turisztikai kiadásai* mutató értékére 2016. évre vonatkozóan 15%-kal kevesebbet kapunk, ami a *magyarországi turisztikai fogyasztásban* 5%-os csökkenést jelez. A keresleti oldalon a turisztikai ráta egytizeddel mutat kevesebbet (1,9%), ez azonban a GDP (kínálati) adatát nem érinti (6,5 %).

4.2. SZÁLLÁSHELYEK

A szálláshelyek vendégforgalma a turisztikai ágazatok egyik fontos elemét képezi. Amennyiben összevetjük a keresleti oldalon szereplő TSzSz 4. tábla (*Hazai turisztikai fogyasztás*) szálláshely adatait és a kínálati oldalon beérkező szálláshelyi jelentések bevétel adatait, az alábbi képet kapjuk (1. táblázat).

A kereskedelmi szálláshelyek által lejelentett bevétel jóval kevesebb (1. sor), mint a hazai turisztikai fogyasztás becsült értéke (2. sor). A beutazó, illetve a hazai turizmusban résztvevő turisták azonban nemcsak kereskedelmi szálláshelyeken (hotelekben, panziókban), hanem magánszálláshelyeken is megszállnak. A magánszálláshelyek statisztikai jelentéseiből azonban csak forgalmi adatok nyerhetők, mivel árbevételi adatok nem

1. táblázat

Kereskedelmi szálláshelyek (KERSZA) és a TSzSz Hazai turisztikai fogyasztás szálláshely ágazat összevetése

ÉV	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1./ Kereskedelmi szálláshelyek összes bruttó szállásdíj árbevétele (Mrd Ft)[10]	140	129	129	140	152	166	190	214	238
2./ Hazai turisztikai fogyasztás árbevétele Szálláshely ágazat (Mrd Ft) TSzSz 4. tábla	275	263	277	284	265	275	316	352	376
3./ Magánszálláshely/Kereskedelmi szálláshely aránya vendégforgalom alapján	0.19	0.19	0.17	0.16	0.15	0.15	0.18	0.21	0.23
4./ Magánszálláshely becsült árbevétele (Mrd Ft)	27	24	21	22	23	24	34	44	55

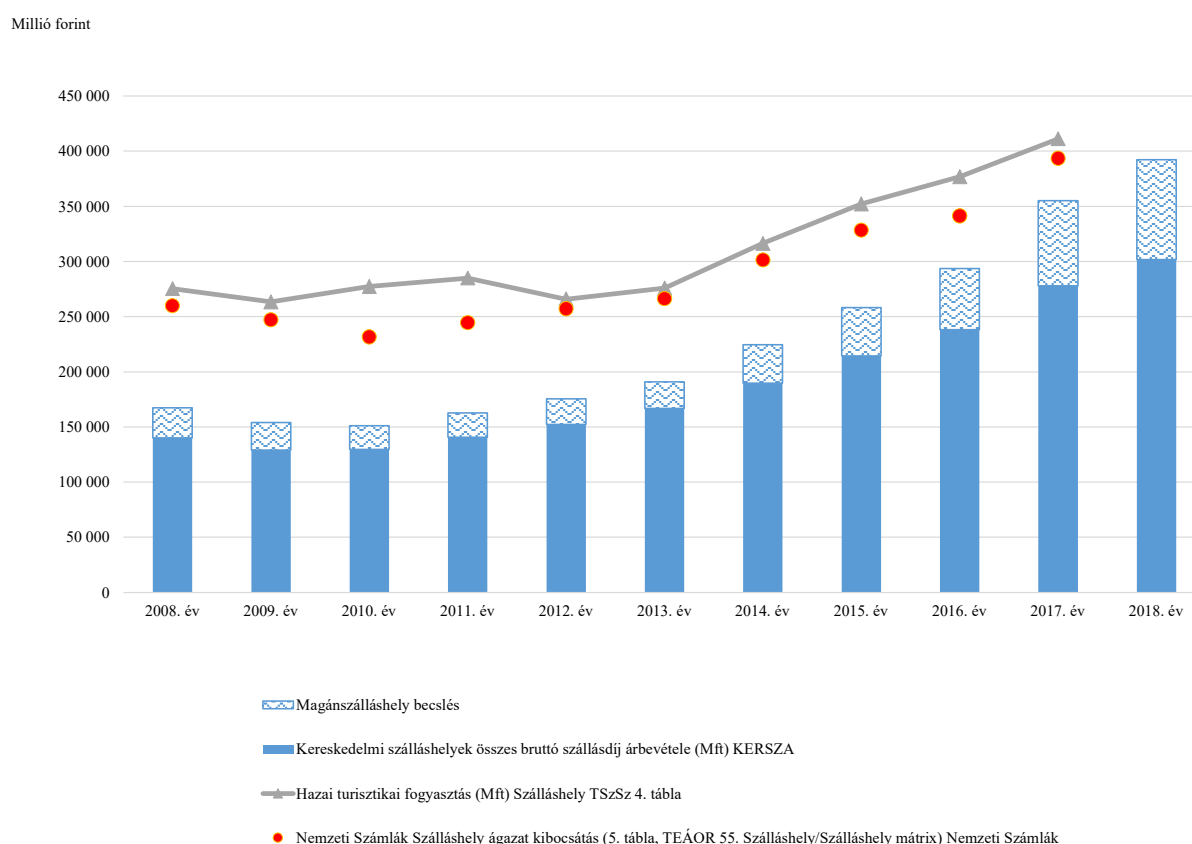
Forrás: saját becslés a KSH Tájékoztatói adatbázisa (2019) alapján

szerepelnek a kérdőíven. Másrészt ezek a jelentések évente egyszer érkeztek az önkormányzathoz, bár tartalmaznak havi forgalmi adatokat. A magán szálláshelyek jelentősége csak az utóbbi években növekedett meg, ezért erről még nincs elérhető érdemi statisztikai adat (például airbnb stb.). Mindamellett a kereskedelmi és a magán szálláshelyi forgalmi adatok arányával (3. sor) becslést végezhetünk a magán szálláshelyek bevételeire vonatkozóan (4. sor).

helyek adatbeküldési hajlandósága, valamint az adatok egyre pontosabbak, az értékek jobban mérhetőek. Hozzá kell tenni azt is, hogy a szálláshelyeken működő adatátadási szoftverek segítségével átláthatóbbak az adatok mind a statisztikusok, mind az adatszolgáltatók számára. 2020. januártól a magán és egyéb üzleti szálláshelyek adatai az NTAK⁸ rendszerébe érkeznek be, így a későbbiekben várhatóan pontosabb képet kapunk ezekről.

3. ábra

Szálláshely árbevétele és a turisztikai fogyasztás a szálláshelyen (TSzSz 4.)

Forrás: saját becslés és szerkesztés KSH adatok alapján

A kereskedelmi és magán szálláshelyek forgalmi aránya az időszakot tekintve 0,15 és 0,23 között mozog, amelyet az árbevételi adatokban is megjeleníthetünk. Mivel a kereskedelmi és a magán szálláshelyek átlagára eltérő – jellemzően a magán szálláshelyek esetében alacsonyabb – és jelenleg nem tudunk átlagos árakat mondani a magán szálláshelyekre, ezért ez a becslés nem megbízható. Látható azonban, hogy az idősorban előrehaladva a becslés egyre jobban megközelíti az ágazati mátrixban szereplő értéket (3. ábra). Ennek oka lehet, hogy erősödik a magán szállás-

A TSzSz 4. tábla szerinti keresleti és a nemzeti számlák ágazati mátrixából kinyert adatok összehasonlítása esetén az látható, hogy a két adatsor közti eltérés csekély, nagyobb különbség (17-20%) a 2010. és 2011. években volt tapasztalható (3. ábra).

Ha feltételezzük, hogy a Kereskedelmi szálláshely ágazatban a magán szálláshelyek árbevételének bevonásával növekmény (pirossal) várható, akkor az 1,3 szorzót alkalmazva modellezhetjük a TSzSz 5.-6. táblát végigkötve a változásokat

⁸ Nemzeti Turisztikai Adatszolgáltató Központ

(4. ábra). A kínálati oldalon a Szálláshely-szolgáltatás ágazat kibocsátási forgalom emelkedése 3,1%-os bővülést generál az turisztikai ágazatok Összesen kibocsátásánál. A keresleti oldalon a Turizmus aránya a Belföldi kínálathoz képest 0,2 tizeddel nő. A Hozzáadott érték esetén ugyanez a végigvezetés 0,5 tizednyi növekedést generál.

szokásos lakóköznyezetet elhagyjuk, kivéve azt, amikor munkavégzés céljából utazunk (IRTS 2008 para.2.9). A módszertanban megjelenő motivációk módosulása a keresleti oldal növekedését feltételezi, amely az összesített turisztikai rátában mindössze/maximum 1% alatti növekményt okozhat (4. ábra késsel), azonban kihatással lesz az ágazatok

4. ábra

TSzSz 5-6. tábla modellezése

Termékek (TEÁOR'08)	1- Szálláshely-szolgáltatás	2- Vendéglátás	3- Vízparti szemeyszállítás	4- Kóvoni szemeyszállítás	5- Vízparton kívüli szemeyszállítás	6- Legfrönggalmi szemeyszállítás	7- Szemeyszállítások	8- Utazási irodák, utazásszervezők és egyéni foglalkozás	9- Kulturális szolgáltatások	10- Sport és szabadidős tevékenység	11- Egyéb más szolgáltatások (2-9-CPA)	12- Egyéb más szolgáltatások (10-CPA)	Összesen	Más ágazatok	Hazai termelés összesen (alapárón)	import*	Belföldi kínálat (fogyasztói árón)	Hazai turisztikai fogyasztás	Turizmus aránya (%)	
A. Nemzetközileg meghatározott turizmusra jellemző termékek (*)																				
1 - Szálláshely-szolgáltatás	393 437	#	#	#	#	#	#	#	#	#	#	#	402 358	43 463	445 821	0	445 821	411 250	92,2	
2 - Vendéglátás	107 130	#	#	#	#	#	#	#	#	#	#	#	1 101 462	70 748	1 226 150	0	1 226 150	320 703	26,1	
3 - Vízparti szemeyszállítás	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	200 521	0	200 521	0	200 521	0	0,0	
4 - Kóvoni szemeyszállítás	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	300 207	0	300 207	0	300 207	0	0,0	
5 - Vízparton kívüli szemeyszállítás	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	4 111	0	4 111	0	4 111	0	0,0	
6 - Legfrönggalmi szemeyszállítás	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	0 100 350	0	0 100 350	0	0 100 350	0	0,0	
7 - Szemeyszállítások	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	132 390	21 477	100 423	0	100 423	1 039	1,1	
8 - Utazási irodák, utazásszervezők és egyéni foglalkozás	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	330 330	0	330 330	0	330 330	0	0,0	
9 - Kulturális szolgáltatások	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	428 230	1 483	429 713	0	429 713	0	0,0	
10 - Sport és szabadidős tevékenység	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	419 510	1 354	420 864	0	420 864	103 001	24,7	
11 - Egyéb más szolgáltatások (2-9-CPA)	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	310 330	0	310 330	0	310 330	0	0,0	
12 - Egyéb más szolgáltatások (10-CPA)	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	720 441	0	720 441	0	720 441	20 387	2,8	
ÖSSZES KIBOCSÁTÁS (ALAPÁRÓN)	510 588	#	#	#	#	#	#	#	#	#	#	#	4 958 853	71 439 905	78 398 458	31 011 554	106 945 112	2 000 758	1,9	
II. ÖSSZES FOLYÓ TERMELO FELHASZNÁLÁS (beszerzési árón) (c)	267 798	#	#	#	#	#	#	#	#	#	#	#	2 742 681	40 791 336	43 534 017				10,2%	
(I - II) AZ ÁGAZATOK ÖSSZES HOZZÁADOTT ÉRTÉK (ALAPÁRÓN)	242 790	#	#	#	#	#	#	#	#	#	#	#	2 215 872	30 648 569	32 384 441				10,6%	
	0,10																			
	0,11																			
Termékek (TEÁOR'08)	1- Szálláshely-szolgáltatás	2- Vendéglátás	3- Vízparti szemeyszállítás	4- Kóvoni szemeyszállítás	5- Vízparton kívüli szemeyszállítás	6- Legfrönggalmi szemeyszállítás	7- Szemeyszállítások	8- Utazási irodák, utazásszervezők és egyéni foglalkozás	9- Kulturális szolgáltatások	10- Sport és szabadidős tevékenység	11- Egyéb más szolgáltatások (2-9-CPA)	12- Egyéb más szolgáltatások (10-CPA)	Összesen	Más ágazatok	Hazai termelés összesen (alapárón)	import*	Belföldi kínálat (fogyasztói árón)	Hazai turisztikai fogyasztás	Turizmus aránya (%)	
A. Nemzetközileg meghatározott turizmusra jellemző termékek (*)																				
1 - Szálláshely-szolgáltatás	393 437	#	#	#	#	#	#	#	#	#	#	#	402 358	43 463	445 821	0	445 821	411 250	92,2	
2 - Vendéglátás	107 130	#	#	#	#	#	#	#	#	#	#	#	1 101 462	70 748	1 226 150	0	1 226 150	320 703	26,1	
3 - Vízparti szemeyszállítás	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	200 521	0	200 521	0	200 521	0	0,0	
4 - Kóvoni szemeyszállítás	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	300 207	0	300 207	0	300 207	0	0,0	
5 - Vízparton kívüli szemeyszállítás	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	4 111	0	4 111	0	4 111	0	0,0	
6 - Legfrönggalmi szemeyszállítás	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	0 100 350	0	0 100 350	0	0 100 350	0	0,0	
7 - Szemeyszállítások	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	132 390	21 477	100 423	0	100 423	1 039	1,1	
8 - Utazási irodák, utazásszervezők és egyéni foglalkozás	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	330 330	0	330 330	0	330 330	0	0,0	
9 - Kulturális szolgáltatások	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	428 230	1 483	429 713	0	429 713	0	0,0	
10 - Sport és szabadidős tevékenység	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	419 510	1 354	420 864	0	420 864	103 001	24,7	
11 - Egyéb más szolgáltatások (2-9-CPA)	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	310 330	0	310 330	0	310 330	0	0,0	
12 - Egyéb más szolgáltatások (10-CPA)	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	720 441	0	720 441	0	720 441	20 387	2,8	
ÖSSZES KIBOCSÁTÁS (ALAPÁRÓN)	663 786	#	#	#	#	#	#	#	#	#	#	#	5 111 730	71 439 905	78 398 458	31 011 554	106 945 112	2 300 758	2,2	
II. ÖSSZES FOLYÓ TERMELO FELHASZNÁLÁS (beszerzési árón) (c)	344 387	#	#	#	#	#	#	#	#	#	#	#	2 819 268	40 791 336	43 534 017				10,7%	
(I - II) AZ ÁGAZATOK ÖSSZES HOZZÁADOTT ÉRTÉK (ALAPÁRÓN)	319 378	#	#	#	#	#	#	#	#	#	#	#	2 292 460	30 648 569	32 384 441				11,2%	
	0,13																			
	0,14																			

Forrás: saját becslés és szerkesztés KSH adatok alapján

A multiplikátor, amelyre szintén rávezetjük a százalékos növekményt (az ágazatban ez 0,3 tized), hatása révén más ágazatoknál is többlet jelentkezik, ami egy elnagyolt becslés. A tovaryűrűző hatással a kibocsátásban fél százalék, a hozzáadott értéknél 6 tizeddel nagyobb értéket vehet fel.

4.3. A MAGYARORSZÁGI TSzSz ELŐÁLLÍTÁSA NEMZETKÖZI VISZONYLATBAN

Másik változás a TSzSz keresleti oldalán az, hogy az adatgyűjtésekre vonatkozóan 2018-ban módosult az utazási motivációk besorolása. A turisztikai és nem turisztikai besorolást felváltotta a magánjellegű utak, üzleti jellegű utak, illetve a munkavégzési utak csoportosítás. Amennyiben ezt alkalmazzuk a 2018-as TSzSz összeállítására során, bővülni fog a turisztikai lefedettség. A változás követi az EUROSTAT ajánlásait, miszerint turizmusnak minősül minden utazás, amellyel a

turisztikai tartalmára (a vásárlásokkal, szállítási módokkal kapcsolatosan).

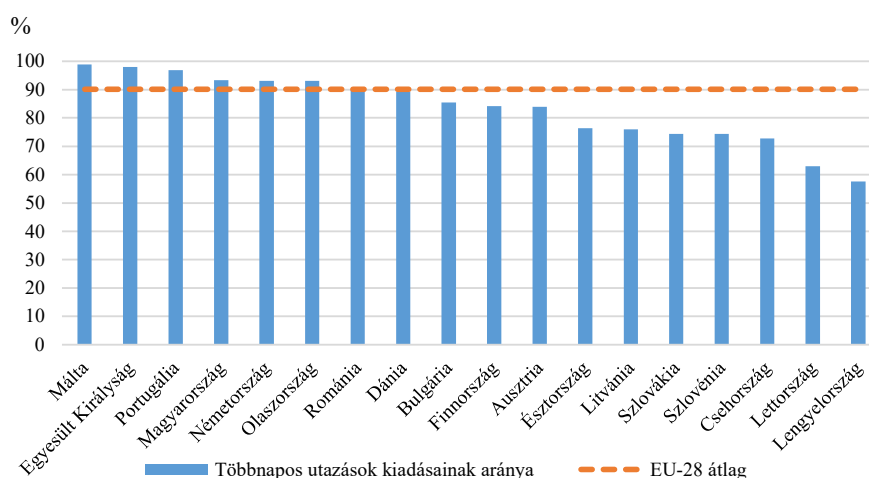
Az EUROSTAT 2019-ben megjelent kiadványa az EU és az EFTA tagállamainak Turizmus Szatellit Számláit összegzi. Az önkéntes adatadás során a 27 uniós és a 2 EFTA tagállam által beküldött adatokból az EUROSTAT fajlagos mutatókat számítja, melyeket rangsorol és összehasonlít. 2018. évre vonatkozóan Hollandia szolgáltatott adatot, 2017. évre vonatkozóan 4 tagállam. 2016. évi adatot 13 ország, köztük Magyarország, adott át. A többi állam tárgyidőszaka későbbre vonatkozik. A résztvevő országok többsége majdnem teljes táblasorozatot adott át, hisz kétharmaduk rendelkezik a központi 5-6. táblával. Magyarország 43 beküldött mutatóval az élmezőnyben található, csakúgy, mint a számlák tárgyidőszakával. A 27 országból 22-nél a nemzeti statisztikai hivatal állítja elő az adatokat, 5-nél egyéb intézmény (például minisztérium).

Az országok jelentései szerint az érkező külföldiek kiadásainak nagy részét a több napra érkező turisták költségei teszik ki, melynek aránya Magyarországon is jelentős, 90% feletti. Lengyelország (57,6%) a legkevesbé kiszolgáltított a külföldi turizmus bevételeinek, míg Málta esetében ez az érték 99%, ami szigetország lévén érthető (5. ábra).

Európában a legtöbb kiutazó turista Németországból indul útnak a világ más országaiba – akik közül mintegy 3,3 millió fő az 55 év feletti korosztályt képviseli (6. ábra). Olaszországból és Hollandiából is több, mint 1 millió hasonló korosztályú látogató indult útnak 2017-ben. Természetesen a desztinációk és a motivációk különbözőek, azonban marketing stratégiai célból

5. ábra

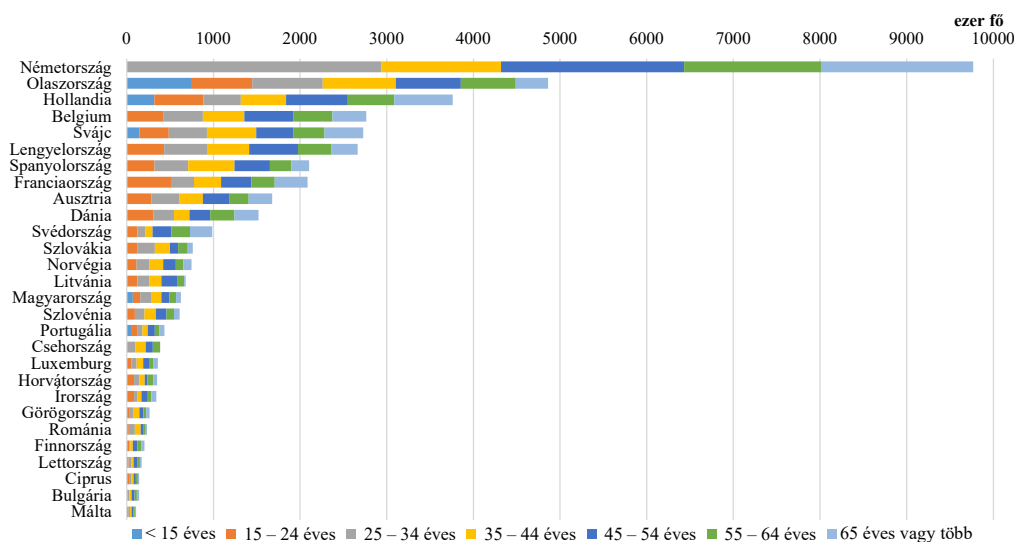
Külföldi turisztikai kiadások a többnapos és egynapos turisták kiadásainak megoszlása szerint (%)

Forrás: saját szerkesztés az EUROSTAT (2019) adatai alapján

6. ábra

Turizmusban való részvétel az egyes európai országokban, kiutazás* esetén

* Azon utazók köre, akik a felmérésben csak kiutazást jelöltek meg (*outbound tourism*), tehát nem szerepelnek a hazai és a külföldi (*domestic and outbound*) utazásban is résztvevők számában.

Forrás: saját szerkesztés az EUROSTAT (2020) adatai alapján

érdemes tanulmányozni, hogy miért és mely országokat keresik fel. Magyarországon az egy turistaérkezésre eső árbevétel igen alacsony (391 \$), az európai átlag ennek majdnem a duplája (773 \$) volt 2017-ben. A magasabb árszínvonalú turisztikai szolgáltatások nyújtása és azok igénybevétele több árbevételt generálhat (KSH 2017, 11. ábra).

4.4. BUDAPEST

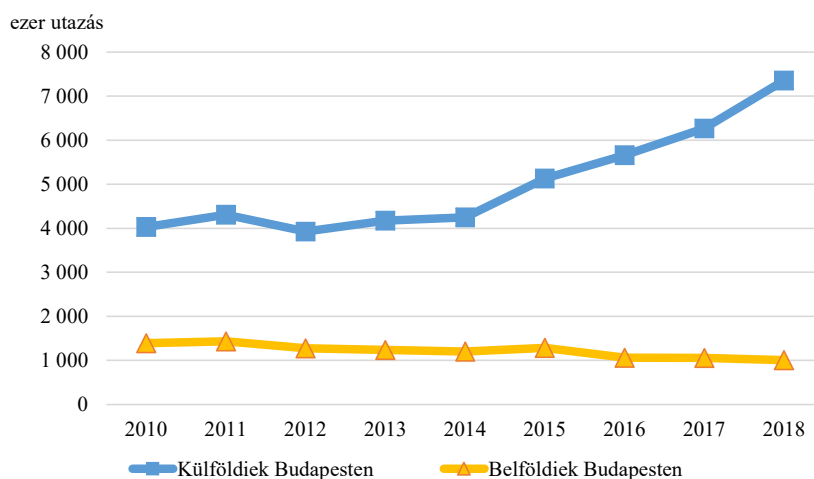
A külföldiek többnapos utazásai során Budapest kiemelt desztinációnak tekinthető. A Magyarországra látogató külföldiek mintegy 40%-a keresi fel Budapestet, míg a belföldi lakosok utazásainak célpontjai közt a főváros már jóval kisebb arányú (7%). Összességében Budapest látogatottsága az utóbbi években folyamatosan növekszik, amit elsősorban a külföldi turisták generálnak (7. ábra).

(KONTTINEN 2006) összeállításához több olyan adatfelvételt használnak, melyhez hasonlókat hazánkban is találunk (például a határoknál, a külföldi vagy a belföldi turisták körében végzett felmérés, a szálláshely-statisztikák), de folytatnak olyan vizsgálatokat is, melyeknek nincs hazai megfelelője (például a turisztikai vállalkozások körében végzett felmérés).

Azonban a hazai regionális turisztikai számla összeállításának legfontosabb akadályja a regionális ágazati kapcsolatok mérlegének hiánya. Az Ágazati Kapcsolatok Mérlegét (ÁKM) ugyanis hazánkban csak országos szinten számolják. Ezt a hiátust – amennyiben igény merülne fel rá – szakértői munkával lehetne orvosolni. Mint ahogyan arra a szakirodalomban látunk példát (SZABÓ 2015), van lehetőség az országos ÁKM táblák regionalizálására. A regionalizálás mód-

7. ábra

Külföldiek és belföldiek többnapos utazásai Budapesten

Forrás: saját szerkesztés KSH adatok alapján

5. Regionális turisztikai számla jelentősége

5.1. ELMÉLETI HÁTTÉR

A világon számos országban végeztek regionális turisztikai becsléseket (lásd többek között JONES et al. 2003, ZHANG 2005, KONTTINEN 2006, PHAM et al. 2008, DWYER et al. 2016). Dániában és Finnországban a nemzeti statisztikai hivatalok végzik a regionális turisztikai GDP-becslést, míg Ausztráliában egyetemek háttérszámításait használják fel a számla összeállításához. Hazánkban a területi adatok szűkössége miatt ilyen számítás még nem készült. A finn regionális turisztikai szatellit számla

szertana alapján három alapvető csoportot lehet megkülönböztetni (GREENSTREET 1989):

- Survey módszer (kérdőíves megkérdezés),
- Non-survey módszer (kérdőíves megkérdezés nélküli),
- Hibrid módszerek.

SZABÓ (2015) munkájában több módszer kombinált alkalmazását javasolja. Ennek indoklása több okra vezethető vissza. Egyrészt a kiválasztott módszerek alkalmazhatóak az elérhető magyar adatok fényében, másrészt az eljárások az egyszerűsége törekednek, harmadrészt nemzetközi empirikus eredményeik alapján (egyéb hazai viszonyítási alap hiányában) e módszerek tekinthetők megbízhatónak.

5.2. MÓDSZERTANI KÍSÉRLET AZ ORSZÁGOS TURISZTIKAI SZATELLIT SZÁMLA EREDMÉNYEINEK REGIONALIZÁLÁSÁRA

A jelzett számítások hiányában munkánk következő részében azt kívánjuk bemutatni, hogy milyen nagy jelentősége lenne a turizmus helyi gazdaságban betöltött szerepe mélyebb feltárásának, ha rendelkezésre állna a regionális turisztikai szatellit számla. A területi adatok tükrében speciális gazdasági, fejlesztési programokat lehetne mozgósítani a helyi turizmus érdekében, mely befektetések hatását később monitorozni lehetne. Jelen vizsgálatunk egy durva becslés, véleményünk szerint mégis jó lehetőséget biztosít a regionális turisztikai szatellit számla jelentőségének bemutatására.

Vizsgálatunk alapja az a feltevés, hogy a turisták fogyasztása arányos azzal, hogy mely megyében, milyen szálláshelyet vettek igénybe. Amennyiben például magasabb kategóriájú szálláshelyet választanak a turisztikailag frekvenciált célállomásra utazók, úgy többet költenek a szatellit számlákon belül ismert turisztikai ágazatok termékeire, illetve szolgáltatásaira is.

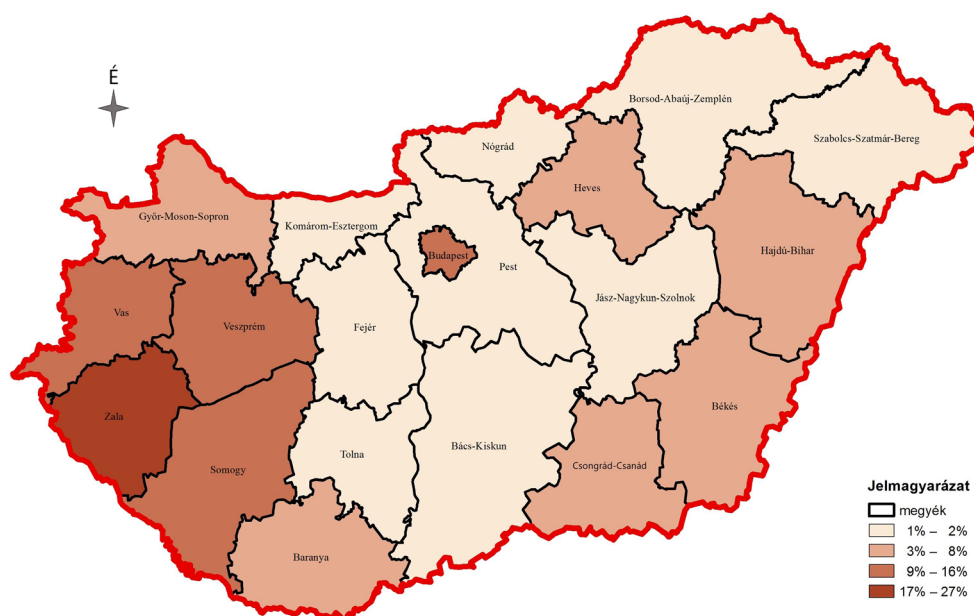
A Horwath Consulting Magyarország Kft. által vezetett konzorcium közös, „Budapest főváros turisztikai stratégiája és 2010-ig szóló fejlesztési programja, a „Budapest, mint márka” marketing szempont

érvényesítésével” című munkájában, ami a jelen számítás előzményének is tekinthető, a szerzők kísérletet tettek a budapesti turisztikai GDP kiszámítására (HORWATH CONSULTING 2004). A kutatás során, aminek célja – akkor még a hazai turisztikai szatellit számlák hiányában – a turizmus gazdaságban betöltött szerepének becslése volt, a GKI által kifejlesztett „Duna modell” eredményeit használták fel. Az eredmények szerint 2002-ben a teljes közvetlen turizmus szektorban tevékenykedő termelő és szolgáltató vállalkozások (tehát azok, amelyek a fogyasztókkal – azaz a turistákkal – közvetlen kapcsolatba kerülnek, beleértve a statisztikai értelemben vett turizmus szektort is) a nemzetgazdasági hozzáadott érték 3,58%–4,66%-át, míg a teljes közvetett turizmus szektorral technológiai (beszállítói) kapcsolatokon keresztül érintkező ágazatok 3,15%–4,1%-át adták. Így az adott évben a teljes közvetlen és közvetett turizmus szektor tette ki a teljes magyar nemzetgazdasági bruttó hozzáadott érték 6,73%–8,76%-át (GKI GAZDASÁGKUTATÓ RT. 2004).

Ezzel szemben Magyarország turizmus szatellit számlái szerint (KSH 2019) – melynek eredményeit használtuk fel jelen cikkünkhöz – a turizmusra jellemző ágazatok együttes aránya a nemzetgazdaságon belül 5,5% és 6,5% között mozgott 2010 és 2017 között, évente csak alig néhány tizedszázalékos el-

8. ábra

Turizmusra jellemző ágazatok összes hozzáadott értékének aránya a nemzetgazdaság összeséből, %

Forrás: saját szerkesztés

téréssel. A legfrissebb, 2017-es adat szerint 6,5% a részesedés, mely a multiplikátor hatásokkal együtt eléri a 10,2%-ot.

A Budapestről készített becslés idején még csak a „Duna modell” kutatás eredményei jelentették az egyetlen fogódzót a turizmus gazdasági hatásának mérésére, így a kutatók ennek adatait regionalizálták Budapestre a hazai kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák aránya alapján (HORWATH CONSULTING 2004). A regionális turisztikai becslés alapötletét éppen ez a megközelítés adta, amit azonban több tekintetben is finomítani kellett. Nem azonos ugyanis a költés mennyisége vendégéjszakánként, hiszen jelentős különbség mutatkozik aszerint, hogy azt a külföldi, illetve a belföldi vendég milyen típusú szálláshelyen tölti el.

Eredményeinket a turizmusra jellemző ágazatok összes hozzáadott értékének aránya a nemzetgazdaság összeséből alapján mutatjuk be (8. ábra). E mutató országos értéke 6,7%. Ez alapján a legmagasabb értéket, mintegy 27%-ot Zala megye esetében figyelhetjük meg. Budapesten a turizmus jelentősége e tekintetben kevésbé domináns, mint Zala megyében, hiszen itt csak 10,4%. A fővárosénál még Vas megye értéke is magasabb, 15,9%. A turizmus eltérő gazdasági jelentősége szempontjából érdemes megjegyezni, hogy 13 olyan megyénk van, ahol a turizmusnak a bruttó hozzáadott értékből való részesedése nem éri el az 5%-ot sem!

Munkánk csak egy egyéni kutatói megközelítés, nem tekinthető a hivatalos statisztikai szolgálat által készített becslésnek. Elemzésünk – jellegeből adódóan – jelentősen leegyszerűsítő megközelítésekkel él, s módszertani okokból több olyan fontos, a turisztikai szatellit számlák meghatározó tényezőjét nem tudta figyelembe venni, melyek a regionális szatellit számlák számításánál fontosak lennének. De ettől függetlenül bízunk abban, hogy arra megfelel, hogy rámutassunk a téma jelentőségére!

Felhasznált irodalom

- DWYER, L. – FORSYTH, P. – SPURR, R. – VAN HO, P. (2016): Developing An Integrated Suite Of Regional Tourism Satellite Accounts (Tsas): A Case Study From Australia. *Travel and Tourism Research Association: Advancing Tourism Research Globally*. 48. https://scholarworks.umass.edu/ttra/2007/Presented_Papers/48
- GREENSTREET, D. (1989): A Conceptual Framework for Construction of Hybrid Regional Input-Output Models. *Socio-Economic Planning Sciences*. 23(5). pp. 283–289.
- JONES, C. – MUNDAY, M. – ROBERTS, A. (2003): Regional Tourism Satellite Accounts: A Useful Policy Tool? *Urban Studies*. 40(13). pp. 2777–2794.
- KONTTINEN, J.-P. (2006): *Regional Tourism Satellite Account (RTSA) in Finland – Data, Concepts, Methods and Key Results*. 46th Congress of the European Regional Science Association: „Enlargement, Southern Europe and the Mediterranean”, August 30th – September 3rd, 2006, Volos, Greece, European Regional Science Association (ERSA), Louvain-la-Neuve.
- KSH (2019): *Turizmus-szatellitszámlák, 2017* KSH, Budapest. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/turizmszat/turizmszat17.pdf>
- PHAM, T. D. – DWYER, L. – SPURR, R. (2008): Constructing a regional tourism satellite account: the case of Queensland. *Tourism Analysis*. 13(5-6). pp. 445–460.
- SZABÓ N. (2015): A regionális input-output táblák becslési módszerei. *Területi Statisztika*. 55(1). pp. 3–27.
- ZHANG, J. (2005): *Documentation on Regional Tourism Satellite Accounts in Denmark*. AKF Danish Institute of Governmental Research. Forlaget, Copenhagen.

Internetes források

- CZECH STATISTICAL OFFICE (2016): *Production accounts of tourism industries and other industries in the Czech Republic in 2016 (TSA table T5)*. https://www.czso.cz/csu/czso/tsa_t5_production_accounts_of_tourism_industries_and_other_industries_in_the_cr, Letöltve: 2019. november 11.
- EUROSTAT (2019): *Tourism Satellite Accounts in Europe, 2019*. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/7870049/10293066/KS-FT-19-007-EN-N.pdf/f9cdc4cc-882b-5e29-03b1-f2cee82ec59d>, Letöltve: 2020. február 12.
- EUROSTAT (2020): *Participation in tourism for personal purposes by age group*. https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=tour_dem_toage&lang=en, Letöltve: 2020. február 12.
- GKI GAZDASÁGKUTATÓ RT. (2004): *A turizmus makrogazdasági szerepe*. <https://docplayer.hu/261427-A-turizmus-makrogazdasagi-szerepe.html>, Letöltve: 2020. február 12.
- HORWATH CONSULTING (2004): *Budapest főváros turisztikai stratégiája és 2010-ig szóló fejlesztési programja, a „Budapest, mint márka” marketing szempont érvényesítésével*. <http://www.bkik.hu/kerfejl/turizm.php>, Letöltve: 2020. február 12.

- IRTS (2008): *International Recommendations for Tourism Statistics 2008*. UNWTO. https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesm/seriesm_83rev1e.pdf, Letöltve: 2020. február 12.
- KSH: *Módszertan (Nemzetközi utazások)*. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/nku/nku1812m.pdf>, Letöltve: 2019. november 12.
- KSH: *Meta adatbázis, módszertani leírások*. http://www.ksh.hu/apps/meta.objektum?p_lang=HU&p_menu_id=110&p_ot_id=100&p_obj_id=BDGC&p_session_id=71893792
- KSH (2017): *Helyzetkép a turizmus, vendéglátás ágazatról, 2017 (5.2, 5.17 ábra)*. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/jeltur/jeltur17.pdf>, Letöltve: 2019. november 12.
- KSH (2017): *Turizmus-szatellit számlák, 2017*. http://www.ksh.hu/apps/shop.lista?p_lang=HU&p_temakor_kod=KSH&p_kapcsolodo=turszat, Letöltve: 2019. november 12.
- KSH (2019): *Tájékoztatási adatbázis – Kereskedelmi szálláshelyek bevételei*. <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp?query=kshquery&show-Desc=true&lang=hu>, Letöltve: 2019. november 12.
- KSH: *Tájékoztatási adatbázis – Többnapos belföldi utak jellemzői – Budapest*. <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haDetails.jsp?query=kshquery&lang=hu>
- TSA: RMF (2008): *2008 Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework*. UNSD, EUROSTAT, OECD, UNWTO. <https://unstats.un.org/unsd/statcom/doc08/BG-TSA.pdf>, Letöltve: 2020. február 12.
- UNWTO (2017): *Tourism Highlights 2017 Edition*. <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284419029>, Letöltve: 2020. február 12.
- UNWTO (UNITED NATIONS WORLD TOURISM ORGANISATION): *AZ ENSZ Turisztikai Világszervezete*. <http://www2.unwto.org/>

Melléklet – Turisztikai ágazatok kategóriái

Nemzetközileg ajánlott csoportosítások

IRTS/TSA:RMF turisztikai ágazatok	ISIC Rev.4 ⁹	NACE Rev.2 (TEÁOR'08) ¹⁰	Leírás (TEÁOR'08)
1. Szálláshely-szolgáltatás ¹¹	5510	5510	Szállodai szolgáltatás
		5520	Üdülési, egyéb átmeneti szálláshely szolgáltatás
	5520	5530	Kempingszolgáltatás
	5590	5590	Egyéb szálláshely-szolgáltatás
	6810	6810	Saját tulajdonú ingatlan adásvétele
		6820	Saját tulajdonú, bérelt ingatlan bérbeadása, üzemeltetése
	6820	6831	Ingyenértékesítés
		6832	Ingyenértékesítés
2. Vendéglátás	5610	5610	Éttermi, mozgó vendéglátás
	5629	5629	Egyéb vendéglátás
	5630	5630	Italszolgáltatás
3. Vasúti személyszállítás	4911	4910	Helyközi vasúti személyszállítás
4. Közúti személyszállítás	4922	4932	Taxis személyszállítás
		4939	Egyéb szárazföldi személyszállítás
5. Vízi forgalmi személyszállítás	5011	5010	Tengeri személyszállítás
	5021	5030	Belvízi személyszállítás
6. Légi forgalmi személyszállítás	5110	5110	Légi személyszállítás
7. Személygépjármű kölcsönzés	7710	7711	Személygépjármű kölcsönzése
		7712	Gépjárműkölcsönzés (3,5 tonna fölött)
8. Utazási irodák, utazásszervezői és egyéb foglalkozási tevékenység	7911	7911	Utazásközvetítés
	7912	7912	Utazásszervezés
	7990	7990	Egyéb foglalkozás
9. Kulturális szolgáltatások	9000	9001	Előadó-művészet
		9002	Előadó-művészetet kiszolgáló tevékenység
		9003	Alkotóművészet
		9004	Művészeti létesítmények működtetése
	9102	9102	Múzeumi tevékenység
	9103	Történelmi hely, építmény, egyéb látványosság működtetése	
	9103	9104	Növény-, állatkert, természetvédelmi terület működtetése
10. Sport és szabadidős tevékenység	7721	7721	Szabadidős, sporteszköz kölcsönzése
	9200	9200	Szerencsejáték, fogadás
	9311	9311	Sportlétesítmény működtetése
		9313	Testedzési szolgáltatás
	9321	9321	Vidámpark, szórakoztatóipari tevékenység
	9329	9329	Egyéb szórakoztatás, szabadidős tevékenység

Nemzeti kategóriák

11. Gyógyfürdő szolgáltatás		9604	Fizikai közérzetet javító szolgáltatás
		8690	Egyéb humán-egészségügyi ellátás
12. Szállítást kiszolgáló tevékenység		5221	Szárazföldi szállítást kiegészítő szolgáltatás
		5222	Vízi szállítást kiegészítő szolgáltatás
		5223	Légi szállítást kiegészítő szolgáltatás

⁹ Forrás: IRTS 2008 – "Draft Compilation Guide"

¹⁰ Forrás: fordítókulcs ISIC Rev.4 – NACE Rev.2 https://ec.europa.eu/eurostat/ramon/relation/index.cfm?TargetUrl=LST_LINK&StrNomRelCode=NACE%20REV.%202%20-%20ISIC%20REV.%204&StrLanguageCode=EN

¹¹ Második otthon szolgáltatás (TEÁOR'08 – 6810, 6820) adat nem érhető el.